

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної служби
статистики України

11 вересня 2012 року № 378

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
21 листопада 2012 року
за № 1950/22262

Методика розрахунку індексів реальної заробітної плати

I. Загальні положення

1. У цій Методиці нижченаведені терміни вживаються в такому значенні:

єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі;

заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, в грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;

індекс – відносна величина, виражена у коефіцієнтах або відсотках, що характеризує зміну показника в часі;

середня заробітна плата – показник, який обчислюється діленням фонду оплати праці на затрати робочого часу або середню кількість працівників за відповідні періоди;

фонд оплати праці – нарахування найманим працівникам у грошовій та натуральній формі (оцінені в грошовому вираженні) за відпрацьований і невідпрацьований час, який підлягає оплаті, або за виконану роботу незалежно від джерела фінансування цих виплат;

реальна заробітна плата – товари та послуги, що можна купити на заробітну плату або що надаються як заробітна плата.

2. Ця Методика призначена для використання працівниками органів державної статистики всіх рівнів та інформування користувачів даними стосовно порядку розрахунку індексів реальної заробітної плати.

II. Дані, необхідні для визначення реальної заробітної плати

1. Номінальна заробітна плата

1. Заробітна плата нараховується відповідно до встановлених норм оплати праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків) за чинними системами та формами оплати праці.

2. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці.

3. Номінальна заробітна плата – основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, які виплачуються працівнику у зв'язку з відносинами трудового найму згідно із законом. Показник номінальної заробітної плати розраховується в середньому за певний період часу: годину, місяць, квартал, рік. Він обчислюється шляхом ділення нарахованого фонду оплати праці працівників як у грошовій, так і натуральній формах на: кількість людино-годин відпрацьованого або оплаченого робочого часу; середньооблікову кількість штатних працівників; середню кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості за відповідний період.

4. У статистичних публікаціях наводиться валова ("брутто") номінальна заробітна плата. Водночас існує можливість обчислення заробітної плати, яка належить до виплати ("нетто"), тобто без урахування податків і обов'язкових внесків із заробітної плати працівників.

5. Для визначення динаміки номінальної заробітної плати застосовується індексний метод.

Індекс номінальної заробітної плати розраховується:

$$I_{t/0}^{\text{нзп}} = \frac{\text{НЗП}_t}{\text{НЗП}_0}, \quad (1)$$

де НЗП – величина номінальної заробітної плати за поточний (t) і базисний (0) період.

2. Податки й обов'язкові внески із заробітної плати працівників

1. Розмір реальної заробітної плати також залежить від рівня податків і обов'язкових внесків працівників, які є важливим джерелом формування державного бюджету країни, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та Пенсійного фонду.

2. В умовах стабільної номінальної заробітної плати та незмінного рівня споживчих цін реальна заробітна плата може знижуватись у зв'язку із збільшенням розміру податків та зборів.

3. Ставки податку на доходи фізичних осіб і порядок його нарахування визначені Податковим кодексом України.

4. Розмір відсотка податку на доходи фізичних осіб, сплаченого з фонду оплати праці, що склався у певному місяці, визначається Держстатом України на підставі даних обстеження підприємств із питань статистики праці і використовується для визначення індексу реальної заробітної плати за цей самий місяць.

5. Ставки єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначені Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування".

6. Розмір відсотка єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, утриманого із заробітної плати найманих працівників, що склався у певному періоді, визначається Держстатом України один раз на квартал після отримання узагальнених даних від Пенсійного фонду і використовується в розрахунках індексу реальної заробітної плати.

3. Індекс споживчих цін

1. Індекс споживчих цін (далі – ІСЦ) характеризує зміни в часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Він є показником зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді порівняно з базисним.

2. ІСЦ – це показник, який характеризує рівень інфляції та використовується для аналізу і прогнозу цінових процесів в економіці, перегляду розмірів грошових доходів населення, перерахунку показників системи національних рахунків у постійні ціни та інше.

3. Розрахунок ІСЦ проводиться шляхом об'єднання двох інформаційних потоків даних щодо:

змін цін (тарифів), одержаних шляхом щомісячної реєстрації цін (тарифів) на споживчому ринку;

структури фактичних споживчих грошових витрат домогосподарств – основного джерела інформації для формування вагової структури, що отримують за підсумками обстеження умов життя домогосподарств.

4. ІСЦ розраховується Держстатом України в цілому по країні та в розрізі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. Інформація за розрахунками ІСЦ публікується в періодичних статистичних виданнях, а також розміщується на офіційному веб-сайті Держстату України.

III. Джерела отримання інформації

1. Джерелом отримання первинних даних на рівні підприємства, установи, організації щодо розміру нарахованої номінальної заробітної плати найманих працівників, а також усіх видів податків і внесків із заробітної плати є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств.

2. Узагальнені дані щодо кількості працівників, нарахованої номінальної заробітної плати, відпрацьованого й оплаченого робочого часу, суми податку на доходи фізичних осіб отримуються за результатами державного статистичного спостереження "Обстеження підприємств із питань статистики праці", що проводиться відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України плану державних статистичних спостережень.

3. Для отримання інформації щодо єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування використовуються адміністративні дані Пенсійного фонду України, що отримуються на підставі Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 08 жовтня 2010 року № 22-2, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 листопада 2010 року за № 1014/18309 (із змінами).

IV. Концептуальне визначення реальної заробітної плати

1. Визначення реальної заробітної плати наведено в резолюції щодо міжнародних порівнянь реальної заробітної плати, яка прийнята 8-ю Міжнародною конференцією статистиків праці 1954 року.

2. Розмір реальної заробітної плати залежить від розміру номінальної заробітної плати, рівня цін на споживчі товари та послуги, розміру податків та зборів, що сплачуються.

3. Реальна заробітна плата може бути обчислена в грошовому вираженні шляхом ділення номінальної заробітної плати поточного періоду без урахування податків і обов'язкових внесків на індекс споживчих цін.

4. Індекс реальної заробітної плати характеризує зміну купівельної спроможності заробітної плати у звітному періоді порівняно з базисним. Він визначається діленням індексу нарахованої номінальної заробітної плати "нетто" на ІСЦ за той самий період.

5. Існує розбіжність між співставленнями заробітної плати як елементу доходу і як винагороди за однакову або еквівалентну роботу. Дослідження тенденцій заробітної плати з метою виявлення розбіжностей у винагороді за однакову або еквівалентну роботу повинні належати до погодинної заробітної плати, оскільки однакова робота за інших рівних умов означає роботу однакової тривалості.

6. Співставлення двох показників реальної заробітної плати, обчислених як з урахуванням податків та обов'язкових внесків, так і без них, дозволяє визначити вплив на рівень заробітної плати таких факторів, як податкова політика, тривалість відпрацьованого часу, і також може використовуватися в аналітичних цілях із зазначенням особливостей обчислення цих показників.

V. Порядок розрахунку індексів реальної заробітної плати

1. Індекс реальної заробітної плати розраховується шляхом ділення індексу нарахованої номінальної заробітної плати "нетто" на ІСЦ.

2. На величину та динаміку реальної заробітної плати впливають рівень номінальної заробітної плати, зміни споживчих цін, а також розмір податків і обов'язкових внесків, що сплачують наймані працівники. Для розрахунку величини та індексу реальної заробітної плати спочатку визначається величина "нетто" заробітної плати. Для цього необхідно встановити відсотки податку на доходи фізичних осіб, що припадає на заробітну плату працівників, та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Приклад розрахунку відсотка відрахувань із заробітної плати наведено у додатку 1 до цієї Методики.

3. Після цього заробітна плата "брутто" зменшується на вказані величини, тобто здійснюється розрахунок "нетто" заробітної плати одного штатного працівника в середньому за відповідний місяць.

$$\text{НЗП}_{\text{нетто}} = \text{НЗП}_{\text{брутто}} - \text{НЗП}_{\text{брутто}} \times (\text{ПДФО} + \text{ЄВСС})/100, \quad (2)$$

де НЗП – номінальна заробітна плата, ПДФО – відсоток податку на доходи фізичних осіб, ЄВСС – відсоток єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

4. Індекс реальної заробітної плати розраховується за формулою

$$I_{t/0}^{\text{рзп}} = \frac{I_{t/0}^{\text{нзп}}}{I_{t/0}^{\text{ц}}}, \quad (3)$$

де $I_{t/0}^{\text{нзп}}$ – індекс нарахованої номінальної заробітної плати "нетто" поточного періоду (t) порівняно з базисним (0), $I_{t,0}^{\text{ц}}$ – індекс споживчих цін поточного періоду (t) порівняно з базисним (0).

Ця формула застосовується для розрахунку індексу реальної заробітної плати до попереднього місяця. Визначення індексу за період з початку року, за квартал здійснюється "ланцюговим" методом, тобто шляхом послідовного множення значень місячних індексів реальної заробітної плати.

$$I_{t/0} = i_1 \times i_2 \times \dots \times i_t, \quad (4)$$

де i – індекс реальної заробітної плати до попереднього місяця.

5. Для статистичного аналізу використовується також показник середньомісячного індексу реальної заробітної плати

$$\overline{I_{t/0}} = \sqrt[n]{I_{t/0}}, \quad (5)$$

де n – число членів ряду.

6. Розрахунок індексів реальної заробітної плати наростаючим підсумком з початку звітнього року до відповідного періоду попереднього року проводиться на основі щомісячних індексів звітнього та попереднього років. Спочатку розраховуються довгострокові індекси реальної заробітної плати з січня попереднього року до звітнього місяця поточного року. Індекс реальної заробітної плати наростаючим підсумком за звітній період до відповідного періоду попереднього року розраховується як відношення суми довгострокових індексів за місяці звітнього року до суми довгострокових індексів за відповідні місяці попереднього року. Формула розрахунку має вигляд:

$$I_{T/(T-1)} = \frac{\sum_1^n I_{tT/0(T-2)}}{\sum_1^n I_{t(T-1)/0(T-2)}} , \quad (6)$$

де n – кількість місяців, що складають період;

$I_{tT/0(T-2)}$ – індекс реальної заробітної плати місяців поточного року до грудня року, що передує попередньому;

$I_{t(T-1)/0(T-2)}$ – індекс цін відповідних місяців попереднього року до грудня року, що передує попередньому.

7. Приклади розрахунку "нетто" заробітної плати та індексів реальної заробітної плати наведено в додатку 2 до цієї Методики.

8. Розрахунки індексів реальної заробітної плати проводяться Держстатом України з місячною періодичністю у цілому по країні та по регіонах. Визначаються індекси:

звітний місяць до попереднього місяця;

звітний місяць до відповідного місяця попереднього року;

звітний період (з початку року) до відповідного періоду попереднього року.

9. Індеси реальної заробітної плати оприлюднюються в щомісячному експрес-випуску "Кількість, робочий час та оплата праці найманих працівників", а також на веб-сайті Державної служби статистики України у розділі "Статистична інформація".

Директор департаменту
статистики праці
І.В.Сеник

Додаток 1
до Методики розрахунку індексів
реальної заробітної плати

Приклад розрахунку відсотка відрахувань із заробітної плати

Види відрахувань із заробітної плати	Джерело даних	Розрахунок (%)	Результат (дані умовні)
Податок на доходи фізичних осіб	Форма №1-ПВ (місячна) "Звіт з праці"	Сума податку з доходів фізичних осіб, що відрахована з фонду оплати праці усіх працівників, тис. грн (ряд. 1030 гр. 1) / Фонд оплати праці усіх працівників, тис. грн (ряд. 1020 гр. 1) x 100 %	4350114490,3/ 31295787678,6 x 100 = 13,9 %
Єдиний внесок на загально-обов'язкове державне соціальне страхування	Звіт про суми нарахованої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсації) застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до органів Пенсійного фонду України	Утримано єдиного внеску, усього (рядок 5 звіту) / Сума нарахованої заробітної плати, винагород за виконану роботу (надані послуги) за цивільно-правовими договорами та оплати допомоги по тимчасовій непрацездатності, з якої утримано єдиний внесок, усього (рядок 4 звіту) x 100 %	1200737069,3/ 31295787678,6 x 100 = 3,8 %
Усього	Х	Х	17,7

Додаток 2
до Методики розрахунку індексів
реальної заробітної плати

Приклади розрахунку індексів реальної заробітної плати

1) Розрахунок індексу реальної заробітної плати за місяць (дані умовні).

Номінальна заробітна плата штатного працівника за звітний місяць становить 2677,91 грн, за попередній – 2375,17 грн, індекс споживчих цін за цей самий період – 100,3 %. Частка відрахувань за звітний місяць – 17,8 %, за попередній місяць – 17,7 %.

1. Заробітна плата за винятком відрахувань ("нетто"):
за звітний період $2677,91 - (2677,91 \times 0,178) = 2201,24$;
за попередній період $2375,17 - (2375,17 \times 0,177) = 1954,76$.

2. Індекс номінальної заробітної плати "нетто":

$$I^{\text{нзп}} = 2201,24 : 1954,76 = 1,126, \text{ або } 112,6 \%$$

3. Індекс реальної заробітної плати:

$$I^{\text{рзп}} = 112,6 : 100,3 = 1,123, \text{ або } 112,3 \%$$

2) Розрахунок індексу реальної заробітної плати за період.

У таблиці 1 наведено індекси реальної заробітної плати за різні періоди 2010 року (дані фактичні).

Так, розрахунок індексу реальної заробітної плати за січень – грудень 2010 року (графік 3) здійснено таким чином:

$$I_{12(2010)/12(2009)}^{\text{рзп}} = 0,867 \times 1,001 \times 1,068 \times 1,002 \times 1,051 \times 1,081 \times 1,0 \times 0,952 \times 1,001 \times 0,984 \times 1,01 \times 1,106 = 1,105, \text{ або } 110,5 \%$$

тобто реальна заробітна плата в грудні 2010 року відносно грудня 2009 року збільшилася на 10,5 %.

Індекс реальної заробітної плати за II квартал 2010 року розраховано так:

$$I_{6/3}^{\text{рзп}} = 1,002 \times 1,051 \times 1,081 = 1,138, \text{ або } 113,8 \%$$

тобто реальна заробітна плата в червні 2010 року порівняно з березнем або протягом II кварталу збільшилася на 13,8 %.

Середньомісячний індекс реальної заробітної плати за IV квартал 2010 року розраховано так:

$$I_{\text{IV}}^{\text{рзп}} = \sqrt[3]{0,984 \times 1,01 \times 1,106} = \sqrt[3]{1,099} = 1,032, \text{ або } 103,2 \%$$

тобто впродовж IV кварталу 2010 року реальна заробітна плата щомісячно зростала в середньому на 3,2 %.

Продовження додатка 2

3) Індекс реальної заробітної плати за I квартал 2010 року відносно I кварталу 2009 року розраховано так:

1. Розраховуємо довгострокові індекси за січень, лютий і березень кожного року відносно грудня 2008 року:

$$I_{1(2009)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811;$$

$$I_{2(2009)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811 \times 1,018 = 0,826;$$

$$I_{3(2009)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811 \times 1,018 \times 1,04 = 0,860;$$

$$I_{1(2010)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811 \times 1,018 \times 1,04 \times 1,006 \times 0,998 \times 1,058 \times 1,014 \times 0,958 \times 1,015 \times 0,984 \times 0,99 \times 1,131 \times 0,867 = 0,860;$$

$$I_{2(2010)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811 \times 1,018 \times 1,04 \times 1,006 \times 0,998 \times 1,058 \times 1,014 \times 0,958 \times 1,015 \times 0,984 \times 0,99 \times 1,131 \times 0,867 \times 1,001 = 0,860;$$

$$I_{3(2010)/12(2008)}^{\text{рзп}} = 0,811 \times 1,018 \times 1,04 \times 1,006 \times 0,998 \times 1,058 \times 1,014 \times 0,958 \times 1,015 \times 0,984 \times 0,99 \times 1,131 \times 0,867 \times 1,001 \times 1,068 = 0,918.$$

2. Індекс реальної заробітної плати за I квартал 2010 року до I кварталу 2009 року:

$$I_{I(2010)/I(2009)}^{\text{рзп}} = \frac{0,859 + 0,860 + 0,918}{0,811 + 0,826 + 0,859} = \frac{2,638}{2,496} = 1,057, \text{ або } 105,7\%,$$

тобто реальна заробітна плата в I кварталі 2010 року була на 5,7 % вище, ніж у відповідному періоді попереднього року.

У таблиці 2 наведено індекси реальної заробітної плати за 2010 рік до відповідних періодів 2009 року (дані фактичні).

Індекс реальної заробітної плати у 2010 році

(відсотків)

Періоди	Індекс номінальної заробітної плати "нетто"	Індекс споживчих цін	Індекс реальної заробітної плати "нетто"
А	1	2	3 (колонка 1/колонка 2)
До попереднього місяця			
січень	88,3	101,8	86,7
лютий	102,0	101,9	100,1
березень	107,7	100,9	106,8
квітень	99,9	99,7	100,2
травень	104,4	99,4	105,1
червень	107,7	99,6	108,1
липень	99,8	99,8	100,0
серпень	96,3	101,2	95,2
вересень	103,0	102,9	100,1
жовтень	98,9	100,5	98,4
листопад	101,3	100,3	101,0
грудень	111,4	100,8	110,6
січень-грудень	120,4	109,1	110,5
За квартал			
I квартал	97,0	104,7	92,7
II квартал	112,3	98,7	113,8
III квартал	99,0	103,9	95,3
IV квартал	111,6	101,6	109,9
Середньомісячні			
I квартал	0,990	1,015	0,975
II квартал	1,039	0,996	1,044
III квартал	0,997	1,013	0,984
IV квартал	1,037	1,005	1,032
січень-грудень	101,6	101,0	100,8

Продовження додатка 2

Таблиця 2

Розрахунок індексів реальної заробітної плати в 2010 році до відповідних періодів 2009 року

(відсотків)

Періоди	Індекс реальної заробітної плати				Сума довгострокових індексів		Індекс реальної заробітної плати за період з початку 2010 року до відповідного періоду 2009 року
	до попереднього місяця		до грудня 2008 року		2009 рік	2010 рік	
	2009 рік	2010 рік	2009 рік	2010 рік			
А	1	2	3	4	5	6	7 (колонка 6/колонка 5)
січень	81,1	86,7	81,1	86,0	81,1	86,0	106,0
лютий	101,8	100,1	82,6	86,1	163,8	172,1	105,1
березень	104,0	106,8	85,9	91,9	249,7	264,0	105,7
квітень	100,6	100,2	86,4	92,1	336,1	356,2	106,0
травень	99,8	105,1	86,2	96,8	422,3	453,0	107,2
червень	105,8	108,1	91,3	104,7	513,6	557,6	108,6
липень	101,4	100,0	92,5	104,6	606,2	662,3	109,3
серпень	95,8	95,2	88,6	99,6	694,8	761,8	109,6
вересень	101,5	100,1	90,0	99,7	784,7	861,5	109,8
жовтень	98,4	98,4	88,5	98,1	873,3	959,6	109,9
листопад	99,0	101,0	87,7	99,1	960,9	1058,6	110,2
грудень	113,1	110,6	99,1	109,5	1060,0	1168,2	110,2